

Bősze Péter – Szabó T. Attila

A félezer éves magyar orvosi nyelv

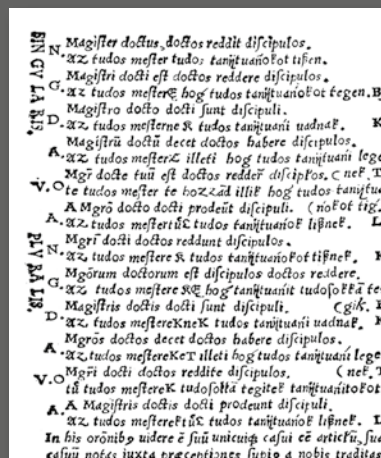
Lencsés György-emlékelőadások

Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2013. október 18.

A *Félezer éves magyar orvosi nyelv* című tudományos ülést az MTA Orvosi Tudományok, valamint a Nyelv és Irodalomtudományok Osztálya, az MTA területi és szakbizottságai (élettudományok, nyelv- és irodalomtudomány, orvostudomány, gyógyszerészet, mezőgazdaság); az MTA Nyelvtudományi Intézete és Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottsága; a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat; az Erdélyi Múzeum Egyesület; a Semmelweis Egyetem; a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár; a Magyar Orvostörténelmi Társaság; a Magyar Nyelvtudományi Társaság; a Magyar Orvosi Nyelv című folyóirat; az Európai Nőgyógyászati Rák Akadémia és a Beythe István Pannon Történeti Természetismereti Társaság szervezésében rendeztük.

Meghívó

A FÉLEZER ÉVES MAGYAR ORVOSI NYELV

A mester és tanítvány egymás iránti felelősségének hivatallása
 Sylvester János 1536-ból Sárvárról keletkezett Grammaticájában (megjelent 1539-ben),
 az első magyar nyelvű szakszavakat is oktató tankönyvben.

Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
 2013. október 18. 9–15 óra

FŐVÉDNÖK Vizi E. Szilveszter akadémikus, az MTA volt és a TIT jelenlegi elnöke, Lencsés György-díjas

A RENDEZVÉNY NESZTORA Schultheisz Emil

ELNÖKÖK Bősze Péter és Szabó T. Attila

A Lencsés György-emlékelőadások célja az első magyarul írt orvosi könyv, Várad Lencsés György (1530–1593) *Egész orvosságról való könyv, azaz Ars Medica* (1577 k.) című munkájával kapcsolatos kerek évfordulók méltó megünneplése volt a következők kapcsán:

- 515 éve született és 450 éve hunyt el Nádasdy Tamás (1498–1562), aki a XVI. század egyik legjobb magyar nyelvtudósát (Sylvester János) és kiváló magyar orvosát, (Szegedi Körös [Fraxinus] Gáspár) alkalmazta udvarában, és akinek közvetve vagy közvetlenül az első magyarul nyomtatott természettudományos szövegeket, kézikönyveket köszönhetjük.
- 450 éve hunyt el Pozsony városi orvosa, Szegedi Körös Gáspár, aki az első igazolt magyar méhdaganat-kezelő, Várad Lencsés György feltételezett mestere, a testi és lelki betegségek közötti szoros kapcsolat hirdetője.
- 435 éve jelent meg Kolozsvárott az első magyar nyelvű természettudományi kézikönyv, Melius Juhász Péter *Herbárium az fáknak, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól* című orvosbotanikai munkája, és ekkor került nyomdába Lencsés György *Egész orvosságról való könyve*.
- 420 éve hunyt el Gyulafehérvárott Várad Lencsés György, aki a párisi Jean Fernel, a páduai Andreas Vesalius, illetve a sárvári és pozsonyi Körös Gáspár által képviselt orvoslás szellemében összeállította és 1577 táján Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájába beadta az első magyarul írt orvosi könyv, az *Egész orvosságról való könyv, azaz Ars Medica* 6 kötetének kéziratát.

- 200 éve jelent meg Debrecenben Diószegi Sámuel Orvosi fűvészkönyve.
- 220 éve, 1793. április 12-én született Bugát Pál akadémikus, a magyar orvosi szaknyelv meghatározó személyisége, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat jogelődje a Királyi Magyar Természettudományi Társulat és az első magyar orvosi folyóirat, az *Orvosi Tár* alapítója. 170 éve jelent meg a negyvenezer szót tartalmazó *Természettudományi szóhalmaz*, amely jelentős mértékben befolyásolta a magyar nyelv fejlődését, elsősorban az orvostudomány által használt magyar szavak kialakulását.
- 100 éve fedezte fel Marosvásárhelyen Gulyás Pál Lencsés György kiadatlanul maradt kéziratát.
- 70 éve adta ki először az esztergomi Varjas Béla Lencsés munkájának akkor ismert részeit Kolozsváron.

Ezeket és további, témánk szempontjából fontos évfordulókat (Andreas Vesalius 1514–1562; Beythe István 1532–1612; Jean Fernel 1497–1558 stb.) több helyszínen, de egy szellem – az európai és magyar tudomány újjáéledése – köti össze.

A TUDOMÁNYOS RENDEZVÉNY MŰSORA

BEVEZETŐ Szabó T. Attila
MEGNYITÓ Vizi E. Szilveszter

ÜDVÖZLETEK Bartók Miklós, Birtalan Iván, *Francesco Bistoni, Egyed-Zsigmond Imre, *Luigi Frati, **Eudovít Gašpar, Kiss Jenő, Kondora István, Nagy Melinda, Paládi-Kovács Attila, Péntek János, Sótónyi Péter – Kapronczay Károly, Surányi Dezső, Szabó István, Szél Ágoston, Tonk Márton, Varga Benedek, Váradi Tamás, *Giuseppe Zaccaria. (Tolmácsolta: *Ubizsy Andrea, **Nagy Melinda)

ELŐADÁSOK

ORVOSI NYELV A XVI. SZÁZADBAN
 Üléselnök: Berényi Mihály

Az orvosi nyelv a XVI. században Európában
Magyar László András (Budapest)

Sylvester János (1539, 1541) munkássága és a magyar természettudományi szaknyelv
Bartók István (Budapest)

Paulus Kyr egészségtankönyve (1551) és az erdélyi száz orvosok nyelve a XVI. században
Offner Robert (Speichersdorf/Regensburg)

Lencsés György (1530–1593) és a magyar orvosi-élettudományi szaknyelv a XVI. században, az *Egész orvosságról való könyv, azaz Ars Medica* tükrében
Szabó T. Attila (Balatonfüred)

MAGYAR ORVOSI NYELV FEJLŐDÉSE A XVII. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

Üléselnök: Bősze Péter

Magyar orvosi nyelv a XVII. században
Keszler Borbála (Budapest)

Magyar orvosi nyelv a XVIII. században
Kapronczay Károly (Budapest)

Bugát Pál (1793–1885) és a magyar orvosi nyelv
Bősze Péter – Kapronczay Katalin (Vászoly, Budapest)

A magyar orvosi nyelv a XIX. században
Kiss Jenő (Budapest)

Helyesírás a magyar orvosi nyelvben: múlt és jelen
Laczkó Krisztina (Budapest)

A magyar orvosi nyelv jelene
Gaál Csaba (Ehingen)

ZÁRSZÓ Bősze Péter